

JAMIYATNING IJTIMOIIY KONSOLIDATSIIYA JARAYONIDA INSON KAPITALINING O‘RNI

Xayrullayev Sirojiddin Axmadullo o‘g‘li
Farg‘ona davlat universiteti
Mustaqil tadqiqotchisi

Globalashuv jarayonlari kechayotgan bugungi kunda jahon hamjamiyati oldida jamiyatda sodir bo‘layotgan o‘zgarishlarga moslashish va takomillashishini talab etilmoqda. Bunday o‘zgarishlarga katta ta‘sir qila oladigan jarayon jamiyatning eng katta boyligi bo‘lgan inson kapitali hisoblanadi. Xalqaro miqyosdagi urbanizatsiyaning kuchayishi, xalqlarning ijtimoiylashuvi inson omiliga bog‘liq yangi muammolarning paydo bo‘lishini o‘rganish dolzarb hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti ta‘kidlab o‘tkanidek, “Biz oldimizga O‘zbekistonni rivojlangan mamlakatga aylantirishni maqsad qilib qo‘ygan ekanmiz, bunga faqat jadal islog‘otlar, ilm-ma‘rifat va innovatsiya orqali erisha olamiz. Buning uchun, avvalo, islohotlarning amaliy natijadorligini oshirish, joylarda yangi tashabbuslarni ilgari surishda aholimizning yanada faol bo‘lishiga erishmog‘imiz lozim”[1.22.]. Bundan ma‘lumki, jamiyatning zamonaviylashuvi ijtimoiy konsolidatsiya jarayonlariga ham bevosita aloqador hisoblanadi.

Mamlakatimizda yangilanayotgan demokratik jarayonlar, fuqarolik jamiyatini qurish hamda ijtimoiy sohani rivojlantirish inson kapitali va uning samaradorligini ilmiy o‘rganishni talab etmoqda. Ijtimoiy konsolidatsiya jarayoni inson kapitali samaradorligining ilmiy-nazariy asoslari bilan bevosita bog‘liqdir.

Dunyoning yetakchi jamiyatlarida, hususan Singapur va Finlandiyada inson kapitali uning ravnaqiga ko‘p e‘tibor berilayotgani, unga kerakli shart-sharoit yaratilayotgani bugun o‘sha mamlakatlarning tez rivojlanayotganida ko‘rish mumkin. Jamiyatning zamonaviy ijtimoiy tabaqalanishi va konsolidatsiya jarayonlari kambag‘allikka qarshi kurash samaradorligini bilan belgilanadi. Ushbu qatlam vakillari har xil darajada kundalik qiyinchiliklarni yengishga tayyor edilar. Ba‘zilar yangi bozor sharoitlariga osonroq moslashadi va unda o‘z o‘rnini topishga harakat qilishadi. Ular yanada muvaffaqiyatli va kelajagiga ijobiy munosabatda bo‘lishadi. Boshqalar esa, aksincha, kundalik hayotda ham, mehnat bozorida ham mavjud vaziyatlarni engish qobiliyatining pastligi bilan ajralib turadi. Ular psixologik noqulaylik sharoitida yomon himoyalangan va ko‘pincha turli xil xatti-harakatlarning og‘ishlariga moyil bo‘lib chiqdi. Ular ko‘proq tajovuzkor va tezda salbiy ijtimoiy tendentsiyalar ta‘siriga tushib qolishadi. Ammo ijtimoiy-psixologik holatida beqaror bo‘lgan bu jamiyat o‘z manfaatlarini himoya qilishga qodir. Shu munosabat bilan, ularning moliyaviy ahvolidagi har qanday o‘zgarishlar ularning mavqei va jamiyatdagi o‘z o‘rnini anglashning o‘zgarishiga olib keladi, ijtimoiy-psixologik farovonlikning umumiy darajasiga ta‘sir qiladi va jamiyatdagi ijtimoiy keskinlik darajasini belgilaydi.

Aholining aksariyat qismi hayotida iqtisodiy va ijtimoiy omillarning ahamiyati siyosiy omil ta‘siri bilan solishtirganda ijtimoiy konsolidatsiya ekanligini

taxmin qilishimiz mumkin. Bunday holda, V.I. Pantin ta'kidlaganidek, jamiyatning ijtimoiy tabaqalanishi va konsolidatsiya jarayonlari "Jamiyatning turli qatlamlari va guruhlarini, shu jumladan siyosiy sub'ektlar sifatida birlashish jarayoni emas, balki ularning hayotiy vaziyatlarning o'ziga xos xususiyatlari bilan belgilanadigan turli yo'nalishlarda o'zini o'zi tashkil etish jarayonidir"[2.]. Bundan ma'lum bo'ladiki, har bir tabaqa vakillari o'z ahvoli va turmush tarzini mustaqil ravishda o'zgartira olmaydilar - buning uchun ularda moliyaviy, moddiy va ijtimoiy kapital har doim ham mavjud bo'lavermaydi. Ular davlat yordamisiz holatdan chiqa olmaydi. Bizningcha, shu bois aholining ushbu guruhi davlat organlaridan alohida e'tibor talab qiladi.

Ijtimoiy konsolidatsiya jarayonlarida siyosiy qarashlar va imtiyozlar hal qiluvchi ahamiyatga ega hisoblanadi. Ammo mamlakatning siyosiy tuzilishiga, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar samarasi bo'lgan ijtimoiy-madaniy jarayonlarga berilgan baho va natijalarga, fuqarolarning ommaviy ongi va qadriyat yo'nalishlariga bo'lgan munosabat o'ta nomuvofiqligi bilan ajralib turadi. Demokratik huquqiy davlat va rivojlangan bozor iqtisodiyotini barpo etishning e'lon qilingan maqsadlariga mos keladigan yangi qiymat-me'yoriy tizimning asoslanishining aniqlangan nomuvofiqligi va to'liq emasligi konsolidatsiya jarayonini jiddiy murakkablashtiradi. Bu esa institutsional barqarorlik bilan bir qatorda jamiyatning ijtimoiy konsolidatsiyasini hisobga olgan holda siyosiy konsolidatsiyani amalga oshirish zarurligini anglatadi.

Siyosiy hodisa sifatida konsolidatsiya deganda mamlakat fuqarolarining umumiy ahamiyatli muammolar, maqsadlar va ularni hal qilish yo'llarini tushunish bo'yicha ichki (aqliy, qiymat) kelishuvga asoslangan birligi tushuniladi. Siyosiy tizim barqarorligiga qaratilgan fuqarolarning siyosiy qadriyatlari va munosabatlari alohida ahamiyat kasb etadi - ularni mustahkamlashga hissa qo'shish zarur.

Jamiyatning konsolidatsiyasi sharoitida uning ijtimoiy tuzilishi nuqtai nazaridan hukumatning qisqarishi va fuqarolarning kundalik hayotiga xizmat qiluvchi xususiy sektorning jadal rivojlanishi natijasida shakllanadigan yangi tuzilmalar muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon resurslarni, moddiy va ramziy kapitalni faol qayta taqsimlash, shuningdek, ayrim ijtimoiy-demografik guruhlarining imkoniyatlari, hayotiy imkoniyatlari (shu jumladan boshlang'ich) va yashash sharoitlarining aniq farqlanishi bilan birga keladi. Xususiy sektorning kengayishi ijtimoiy harakatchanlik sur'atlarini va ijtimoiy o'zgarishlar ko'lamini tezlashtiradi.

Xulosa qilib aytganda, inson kapitali va uning jamiyatdagi samaradorligining ilmiy- nazariy asoslarini o'rganish jamiyatning eng dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Chunki inson kapitali nazariyasining shakllanishi va rivojlanishi inson fenomeni sifatida iqtisodiy, siyosiy, milliy va ma'naviy asoslar egadir. Davlat va jamiyat inson kapitalini shakllanishi, to'planishi va boyishidan tobora ko'proq manfaatdor bo'ladi. Bu esa inson kapitali insonning tug'ilishidan boshlanadi va uning hayoti davomida davom yetishidan dalolat beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent. “O‘zbekiston”. 2022.
2. Pantin V.I. Samoopredeleniye kak resurs modernizatsii // Nezavisimaya gazeta. — 2010. — 30 marta. <http://www.ng.ru/scenario/2010-03-30/10-samoopredelenie>.
3. Kakhkhorova, M. M., & Farfiyev, B. A. (2023). Family is the Cradle of Values That Ensure the Eternity of Life and Continuity of Generations. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 24, 55-60.
4. Monofovna, K. M. . (2023). THE PROBLEM OF MORAL VIEWS IN THE WORK OF ALISHER NAVAI . *Miasto Przyszłości*, 41, 163–168.
5. Qaxxarova, M., & Raximshikova, M. (2023). THE PROBLEM OF UPBRINGING AND FORMATION OF CONSCIOUSNESS AND THINKING OF YOUTH. *Scientific Journal of the Fergana State University*, 29(1), 37.
6. Urmonalievich, Y. S. (2023). Views on Socio-Cultural Technologies in the Transformation of Society. *Eurasian Journal of Engineering and Technology*, 18, 15-19.